

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לרפואתו השלמה של האברך החשוב
ר' יוסף בן מלכה
בתוך שאר חולי ישראל

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין צוקלה"ה

כרשת אחרי מות קדשים (בא"י) תשע"ב

דבר תורה

"ואיש איש מגיני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו ויכסהו בעפר". ויקרא י"ז ג.

מצוה זו של כיסוי הדם, נאמרה רק בחיה או עוף, כמפורש בפסוק, ואילו בבהמה לא שייכת כלל מצוה זו, וידוע הכלל בחילוק בין בהמה לחיה, ש'בהמה' הוא השם הכולל על בעלי החיים שמקום חיותם הוא בסביבת בני אדם, ואילו 'חיה' הוא השם הכולל על הבעלי החיים שמקום חיותם הוא בעירות, והם באים לאדם על ידי צידה, כלשון הפסוק 'ציד חיה'.

ביאורים רבים נאמרו על ידי רבים מגדולי ישראל לדורותיהם, מדוע מצוה זו של כיסוי הדם היא רק בחיה ועוף ולא בבהמה, ונביא כאן קצתם.

ידוע ביאורו של הרמב"ן כאן, שכל הבראה צריכה לבוא לתיקונה על ידי שמתעלית לדרגה גבוהה יותר, והנה בשר הבהמה על ידי אכילתו בא לידי תיקונו, ודמה בא לידי תיקונו בשחיטה ובכפרה שמכפר בזריקתו על גבי המזבח, ואילו החיות שאינם ראויים למזבח, ואף העופות שברובם אינם ראויים (ואף אלו הראויים, אינם נשחטים, אלא נמלקות), ואין להם תקנה בדמם, על כן צויה ה' להביאם לידי תיקונם במצוה זו של כיסוי הדם.

בחינוך מצוה קפ"ז, ביאר בדרך נוספת, שהיות והנפש תלויה בדם, על כן ראוי לנו לכסות הנפש ולהסתירו מעין רואיו טרם יאכל הבשר, כי אילו נאכל הבשר והנפש נשפך לפנינו, נקנה בזה בנפשינו קצת אכזריות, וזהו משרשי מצות כיסוי בחיה ועוף, אלא שדם הבהמה ניתן לקרבן לכפר על נפשותינו, ואי אפשר לכסותו, והתורה לא רצתה לחלק בין מוקדשין לחולין, על כן לא חייתה התורה את כיסוי דמם (ובעוף הלכו אחר רובם שאינם עולים ל"ג המזבח).

ובכלל יקר ביאר, ששורש מצוה זו של חיוב כיסוי הדם, הוא לעשות היכר שלא יבוא לאכול את הדם, וכפי שהתורה הזהירה בפסוקים הקודמים בחומרת איסור זה של אכילת דם, ועל כן בחיה ועוף יש צורך בתזכורת זו שלא יבוא חלילה לאכול את דמם, אבל בבהמה, שדמה ניתן על גבי המזבח, אין צורך לעשות היכר וזיזון, שהוא מזרז ועומד שלא לאכול את דמה, ועל כן לא נתחייבו ישראל במצוה זו כלפי הבהמות.

והנה בטעם הדבר מדוע זכו החיות והעופות שיקיימו בהם מצות כיסוי, איתא בב"ר ל"ב ח', "ומי קברו [ההלל אחרי שהרגו קין], א"ר אלעזר בן פרז, עופות השמים וחיות טהורות קברוהו, ונתן להן הקב"ה שכרן ב' ברכות שמברכים עליהן, א' לשחיטה וא' לכיסוי הדם". ובתנחומא בראשית י' איתא, "בשעה שהרג קין את הבל, היה מושלך, ולא היה יודע קין מה לעשות, זמן לו הקב"ה שני עופות טהורים, והרג אחד מהן את חברו, וחפר בידי [העוף הטהור] וקברו. וממנו למד קין וחפר וקבר את הבל, לפיכך זכו העופות לכסות את דמך" וע"ע בפרד"א כ"א ובביאור הרד"ל אות מ"ו.

עוד איתא בחז"ל, שכאשר רבקה ראתה את יצחק ונפלה מעל הגמל, נשרו בתוליה (עי' ליקוט חיי שרה ק"ט ד"ה כיון, ושם איתא שנשמתו ע"י גבריאל המלאך). וכשנשאה יצחק ודרש דבר, איתא ברוקח (חיי שרה, כ"ד ט"ז, סוף עמ' קצ"ג), "ובמדרש אגדה... הלכה היא עם יצחק שם, ומצא עופות מסוככים בכנפיהם על מקום הדם, והיה דם הרבה שם, וכשבאו שם ברחו להם [העופות], וידע שצדקת היא". ובפירושי התורה לבעלי התוספות (שם אות ד') איתא, "ההלכו ומצאו על אבן אחת, ויונה מרחפת עליהם שלא ימסו וינגבו בחמה ורוח וילכו לאבוד. וי"א, חיה אחת שמתרן, ולכך זכו החיות לכיסוי הדם".

ובספר שערי אהרן בפרשתינו (עמ' תקנ"ו), הביא שהחיד"א מעתיק רוקח, שכתב שמצא בהגדה, "דאליעזר ויצחק מצאו שחיות ועופות מכסין דם בתולי רבקה שנשרו, והבהמה לא יצאה לכסות, על כן מכסין דמיהן [של החיות והעופות], ולא שלה [של הבהמה]".

וביאור נוסף שמענו בשם ר' אלי' רות זצ"ל, שביאר דבר שמועה מרבו, הרבי ר' שלמה מזעוויל זצ"ל, והוא לימוד גדול עבור כל אחד ואחד, וזאת ע"פ דברי הגמ' בתחילת פרק המקדש (ב"מ ל"ג ב'), על המשנה המלמדת אותנו דין שומר חיים שננגב ממנו, ושילם ולא רצה להשבע, שאם נמצא הגנב, זוכה השומר בכפל, ומקשה הגמ', מדוע כתבה המשנה את הדין גם על בהמה וגם על כלים, מדוע יהיה מקום לחלק ביניהם. ומתרצה הגמ', שהיה מקום לומר שכל מה שהבעלים מקנה לשומר לא הכפל, הוא דוקא בבהמה, "משום דניפש טריחיה לעיולה ולאפוקה", שהשומר טרח בבהמה, "אבל כלים דלא נפיש טריחיהו אימא לא מקני ליה כפילא", על כן כתבה המשנה גם 'כלים', ללמדך שגם אם לא נפיש טריחיהו, בכל זאת זוכה השומר בתשלומי הכפל.

ומבואר, שישנו חיוב של האדם כלפי הבעלי חיים שלו, 'לעילולא ולאפוקא', צריך לדאוג להם, להוציאם למרעה ולעשות להם צרכיהם [ועוד מבואר, שטבע העולם הוא, שכל כמה שנפיש טריחיהו, שמרובה הטירחה, כך אדם זוכה יותר ויותר].

ולפי"ו ביאר הרבי ר' שלמה זצ"ל, יתן לבאר את הטעם מדוע נצטוונו מצות כיסוי הדם דוקא על החיות והעופות ולא על הבהמות, היות וכאשר אדם חפץ לאכול בהמה, הוא כבר השקיע בה רבות בטירחה ובדאגה לצורכיה, על כן שורת הדין נותנת שיהיה לו את התוצאה לאוכלה, אבל מדוע שיהיה לו זכות לאכול חיה ועוף, שהוא לא דאג עבורם ולא עשה דבר לטובתם, אלא רק פרש מלכודת והניח בה מעט אוכל כפתיון, ותוך שעה קלה החיה והעוף מזומנים בידי לאוכלם, על כן באה התורה וציוותה מצות כיסוי הדם, שיכסו את דם החיה והעוף, ולאחר ואדם כיסה את דם החיה והעוף, הוא כבר עשה דבר עבורם, במעשהו זה הוא קיבל את הזכות לאוכלם.

עליו ללמוד, סיים הרבי ר' שלמה זצ"ל, שהעולם הזה הוא עולם של הטבה ונתינה לזולת, לא של לקיחה, ורק כשנותנים, יכולים לקבל, והוא נורא למתבונן!

כתב חידה

לו קדמתי לשורף הראשון,
הייתי המוסר לעם נבון.

ראוי הייתי לילך ברמה,
אילולי חטאי ההולכים בגולה.

תקנות רבות תיקנתי,
ואת הנשכח יסדתי.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה או בפרשי

חילוקא דרבנן

כתב רש"י (ויקרא ט"ז ד'), "כתנת בד וגו'. מגיד שאינו משמש לפנים בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחוץ, שיש בהם זהב, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור...".

עיין פרש"י (שם ט' ב'), "קח לך עגל. להודיע שמכפר לו הקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה". ולכאורה משמע דאין חסרון של 'אין קטיגור נעשה סניגור'.

וצריך ביאור!!!

בבין חידות

עד לאיזו תקופה נמשך
השכר לאומה שקברה
את אברהם אבינו.

מעשה רב

בלוחות המודעות בבתי הכנסיות מצויים בכל עת מודעות בכתב יד או בדפוס, החתומות בעילום שם, המזכירות לציבור הלכות שכוחות או ענינים אחרים הצריכים חיזוק לפי דעת כותבם. בערש"ק פרשת 'אחרי מות' חשב ר' ראובן שנדאי לזכות את הרבים ולהוסיף מודעה נוספת בה יזכיר לכל את הסגולה המפורסמת 'אודות 'מרוידי דמעות בעת קריאת התורה שבתחילת הפרשה', בפסוקים של מיתת בני אהרן, שע"ז זוכה ש'מוחלן לו עונותיו ובניו אינם מתים בחייו'.

ר' ראובן המיושב בדעתו, ידע אל נכון שאין לפרסם כל רעיון העולה בראשו בלא להתייעץ עם תלמיד חכם מופלג, על כן הציע את רעיונו בפני ר' שמעון ידירו. וכשמעו את הדברים טען ר' שמעון, מניין לך שטובל זו היא גם בקריאת התורה של פרשת השבוע, אולי היא רק בקריאה של 'יום הכיפורים' בה מצאנו דברים אלו בספרי הפוסקים (עי' משי"ב סי' תר"א סק"ב).

אכן רק בהלכות יור"כ כתבו הפוסקים את דבר טובלה זו, הישבו ר' ראובן, אך לא משום שרק ביום זה היא מועילה, אלא משום שרק בהלכות אלו מוזכר ענין קריאת פרשה זו, אבל יתכן וטובלה זו תועיל בכל עת שקוראים בתורה פסוקים אלו, דזיל בתר טעמא. שהצער בעת קריאת מיתת הצדיקים הוא הסגולה ואם כן, מאי נפק"מ באיזה יום ובאיזה קריאה מדובר.

השיבו ר' שמעון, אדרבה, היא הנותנת, משום שמדובר בענין של צער על מיתת הצדיקים, מניין לך שכלל מותר להצטער על כך בשבת קודש, שיש בו איסור להצטער. ועוד, שיתכן שדוקא ביום"כ שהוא זמן של תשובה, וקבעו קריאת פרשה זו בכדי להתעורר ש"אם בארזים נפלה שלהבת, מה אימרו איזובי הקיר", וכפי שכתבו הפוסקים שם, על כן תועיל הסגולה, משא"כ באמצע השנה, שהפרשה באה לפי 'סדר הפרשיות' יש לצדד שאין שום ענין בזה, מלבד חשש איסור מפני הצער בשבת, ואף בשינוי וחמישי" בעת הקריאה, שהוא יום חול, גם יתכן ואין בזה ענין.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

מעניינא דסדרא

קי"ל דקטן פטור מכל המצוות.
היכן מצינו לכאורה בפרשתינו, דקטן חייב בקרבן מסויים.

לרפואתו השלמה של מרן רבינו הגדול
רבי יוסף שלום שליט"א בן חיה מושא
בתוך שאר חולי ישראל

לרפואת אשה החשובה מרת חנה בת גיטל שתחי'
בתוך שאר חולי ישראל

© כל הזכויות שמורות ל'איחוד בחידוד' ולרבינים הוותיקים - מודיעין עילית - ארץ ישראל

כתב בשו"ת נודע ביהודה (תינאי ו"ד סי' קס"ו), "על דבר תינוק שלא נימול בזמנו ביום השמיני מחמת חולי, וכבר חזר ובריתו, והוא ראי התינוק נימול, ואבינו רוצה לעכב למול עד יגיע ערב פסח, בהסתת הבכורים, ויאספו כל הבכורים לאכול בלע"כ בסעודת ברית מילה.

ידע, כי דבר זה הוא מעשה מגונה מאד להשהות המצוה, ואפילו ביום המילה עצמו שכל היום כשר, ואפ"ה רזיון מקדימין למצוה, ק"ו שלא לדחות מיום ליום, אף שכבר נדחית מזמנה, מ"מ שוב כל יומא זמנה הוא.

יפה אסרת למול מילה שלא בזמנה בלע"פ, אף אם כבר לא מלוהו והגיע לנ"פ, אסרתי שלא למולו, מטעם שראיתי שזה עצת חטאים של הבכורים לא מעלי, ואמרתי שכל לאור מטעם פעם אחרת שמו ישהה".

ומבואר דאע"פ שערב פסח לא חל בשבת ואו יו"ט, מ"מ תיקן הנה"ב, שאין לגמול בו מילה שהתעלם משום קלקול המילה שהיו משווה המילה במכוון לערב פסח כדי שלא יתענו הבכורים.

וכבר ודעו דבריו אלו בפתיח תשובה יו"ד סי' רס"ב (סק"ב), ויעיין בתשובת נ"ב תניינא ח"ד סי' קס"ו, על דבר תינוק שלא נימול בזמן מחמת חולי, ושוב חזר לבריאותו, ואבינו רוצה לעכב ולמול עד שגיעו ערב פסח, כדי שיאכלו בכורות על הסעודה, ומכוח דהו מעשה מגונה מאד, חדה שעובר בבורח זריזין, גם כי יש לחוש אולי ח"ו מות הולד ונדחית המצוה לגמרי, ולכן יש לאסור אף אם כבר לא מלוהו והגיע ערב פסח, שלא למולו, שזה עצת חטאים, יש לגזור משום פעם אחרת שמו ישהה, ועוד, מהיכי חיתי להתיר לכתחלה לשהות מילה שלא בזמנה למול בלע"ש, שיש לחוש שיבא לידו חיילול שבת, ועוד מי שהתיר לבכורים לאכול בלע"כ בסעודת מילה שלא בזמנה לנ"פ^[ע].

תשובה ל"מעניא דמועד"

בתשובה לשאלה, כיצד יתכן, עשרה כשרים שנאספו להתפלל (וכולו ראויים להיות ש"ץ מן הדיין), ואעפ"כ להתחילה אין ליתן לאחד מהם להיות ש"ץ ולא ילכו להתפלל אחרים.

כתב המ"ב בס' ת"ע (סק"ב), "הבכורים אומרים עננו בשומע תפלה במנחה כשמתענים. ואם עשרה בכורים מתפללים ביחד ואחד מהם ש"ץ, כשמחזיר התפלה יאמר עננו בשומע תפלה כדון תענית יחיד. ומ"מ לכתחלה טוב שלא יהיה הבכור ש"ץ כשעשרה בכורים מתפללים יחד, כי לא שאין נכון להזכיר התענית בצבור בחדות התפלה כיון שהיא חודש ניסן".

מבואר, בדמקום שיש עשרה בכורות המתענים בער"פ, אע"פ שכן הדין רשאי שיהא אחד מהם ש"ץ, ואף יאמר 'ענינו בחדות התפלה, מ"מ לכתחילה לא יהא אחד מהם הש"ץ, אלא יש אדם אחר שאינו מתענה[?], כי אם יהא הש"ץ אחד מן הבכורות המתענים, יהא צריך להזכיר 'ענינו' ולכתחילה אינו ראוי, כיון ש"האין להזכיר התענית בציבור בחדוש ניסן.

תשובה ל"מעניא דפיסחא"

בתשובה לשאלה, מהו הצד השוו שבין ד' פרישות, ו'ד' כוסות'.
הנה לבבי סדר ד' פרישות, קדויל (עני מגילה א', א"ח תרפ"ה), דבשבת ראשונה של אדר קורין פ' שקלים ובשניה פ' זכור, ובשבת שלישית מפסיקין, ואח"כ חוזרין וקורין פ' פרה[?] ורביעיית פ' החודש. וישבת שניה[?], היינו דוקא שבוש שחל פורים להיות בתוכה, וישבת שלישית[?] היינו הולא הסמוכה לרביעיית (לפ' החודש), וכתב הרמב"ם (פי"ג ט"א מהלכות תפילה, נמצאת אומר, שעמקים תהיה הפסקה בין שבת ראשונה ושניה, או בין שניה ושלישית, ופעמים היה שתי הפסקות, בין ראשונה לשנייה, ובין שנייה ושלישית, אבל בין שלישית לרביעיית מפסיקין".

ואיתא בירושלמי (מגילה פ"ג ה"ה), "אמר רבי לוי סימניהון דאילין פרישתא, בין הכוסות הללו, אם רצה לשתות ישתה, בין השלישי לרביעי לא ישתה".

ופי ב'קרבן עדה' שם, "דאילין פרישתא. דארבע פרישות המזוכרין במנני", ודענה כדיון ארבע כוסות. בין הכוסות הללו. הארבע כוסות דליל פסח, תנן (בפסחים ק"ב ב'), 'בין כוסות בבלו, פי', בין ראשונה לשנייה, וכן שניה לשלישית, אם רצה לשתות, ושתה, ואמרת להפסיק ביניהם, ה"י בין שקלים לזכור, וכן בין זכור לפרישת פרה, שחן שני פרישות ראשונות, לפעמים מפסיקין. בין כוס שליש לרביעי לא ישתה, דאסור להפסיק, ה"ה בין פרה שיהא פרישת שלישית, להחדש שהיא פרישה רביעית, לא יפסיק".

ומצינו בראשונים שהביאו דברי הירושלמי, עי' בר"ח במגילה שם, ובר"ף מגילה י' א' וכן ברא"ש ע"י פ"ד סי' י"י) כתב, "ירושלמי. רבא בשם ר' חייא בר אשי אמר, אין מפסיקין בין פורים לפרה, רבי לוי אומר אין מפסיקין בין פרה להחדש הזה, וסימן כל פרישית הללו, בין הכוסות הללו, אם רצה לשתות ושתה, בין פרישית לרא ישתה". ועי' באבורהם ובכלבו ועוד ראשונים שהביאו כן.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "דניאל".

דמות הקשורה: רש"י ד' ב', 'מאחת מהנה. ממקצת אחת מהן כנון הכותב שבתבט שם ששמעון נח מנחור דן מדניאל".

נתכניתי בשמות רבים – שדניאל נתכנה בשמות רבים. שבשמותו רבים נתכנה דניאל, מלבד שמו העצמי 'דניאל'. א. בְּלִטְשָׁצָר, ושם הו יתן לו על ידי ש' הרקסים', כמפורש בפסוק (דניאל א' ז'), **וַיִּשֶׁם לָהֶם שְׁמוֹת וַיִּשֶׂם לְדָנְיָאֵל בְּלִטְשָׁצָר וְלַחְנַנְיָה שְׁרָדָךְ וְלַמְּיָשָׁא מִישָׁךְ וְלַעֲזָרְיָה עֶבֶד נָגוּ**.

ב. שְׁבַצָר, כדכתיב (עזרא א' ח'), **וַיּוֹצִיאֵם פּוֹרָשׁ מִלֶּךְ פָּרַס עַל יַד מִתְרַדְתָּ הַגְּבָרָה וַיִּסְפְּרֵם לְהִנְשִׂיא הַנְּשִׂיא לַיהוּדָה**, והוא דניאל^[א], כדאיता בפסיקתא רבת (ו', ותשלם כל המלאכה, אות ב'), מדרש בראשית רבתי ויחי (עמוד 238), הובא בילקוט עזרא תתרט"ח אות ה', וכן פרש"י בפסוק שם, "ואמרו רבותינו, הוא ששבצר הוא דניאל..."^[א], ועי' בסמוך.

ג. הֶתֶךְ, מהו המלך האחורוש אשר העמיד לאסתר, כדכתיב (אסתר ד ה'), **וַיִּתְקַדַּם אֶסְתֵר לְהֶתֶךְ מִסְרֵי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הָעֲמִיד לְפָנֶיהָ וַתַּצְוֶה לוֹ מִדְּבָרֶיךָ לְדַעַת מַה זֶה וְעַל מַה זֶה** ואמרו חז"ל במגילה ט"ו א' וב"ב ד' א', "אמר רב, הו התך זה דניאל"^[א]. ד. מְמִינָן, שמבעט שיר פרס ומדי ראוי פני המלך האחורוש, והיושבים ראשונה במלכות, כדכתיב (שם ז'), **וַהֲקִרְבּ אֵלֶיךוּ פָרְשָׁנָא שְׁתָר אֶדְמָתָא תְרִישָׁת מִרְשָׁת מִרְסָנָא מְבַבְעַת שְׁרִי פָרַס וּמְדִי רַבְרָא פְנִי הַמֶּלֶךְ הַשְּׂבִיעִי אֲהֲנָה בְּמַלְכוּתוֹ**, והוא זה שנתן את העצה על היגות עשר, כפי שאנן בלפוס ע"ו, כדכתיב שם (ט – י"א), **ואיתא בפרדר"א מ"ט, וכן בתרגום שני^[א] אסתר א' ט"ז, ש ממנכן זה דניאל (ועי' בתוס' ב"ב ד' א' ד"ה שכל)**.

ובאחד מנין הצרות רמוזים – שבאחד המשמות בו נתכנה דניאל, בשם 'שבצר', רמוזים מנין ששת הצרות שהיו בימיו. שבשמו של דניאל 'שבשצר', רמוזים מנין ששת הצרות שהיו בימיו, שתיבה זו נדרשת לב' תיבות, 'שש בצר', שש צרות, שבאו שש צרות בימיו, כדאיता בפסיקתא רבת^[א] (ו'), ותשלם כל המלאכה, אות ב'), מדרש בראשית רבתי ויחי (עמוד 238), הובא בילקוט עזרא תתרט"ח אות ה',

אכן לענין מה הם אותם שש צרות, נאמרו בזה כמה דעות בחז"ל, בפסיקתא רבתי מנו א. צרות בבור. ב. צרות תניה ורבינו בכבשן האש. ג. שחפץ נבוכדנצר להורגו יחד עם כל חבריו. ד. גלות היוקים. ה. גלות יהויקים. ו. גלות צדקיהו. וכן גמול בליקוט.

אבל בבראשית רבתי מנו גם צרות אחרות: א. גלות כינה. ב. חורבן בית המקדש. ג. גלות יהויקים. ד. הוושלך לבור האריות. ה. ביטול עבודת בית המקדש. ו. שעמד המן האגני וגזר גזירה על ישראל, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים.

על עצה שנתתי נענשתי – שעל העצה הטובה שנתן דניאל לבוכנצאר כבדי שמלכותו תאריך, שיפרנס את העניים, הוא נענש. שדניאל נתן עצה לבוכנצאר לפרנס את העניים ועל ידי זה מלכותו תאריך בשלום, כמבואר בפסוקים באריותים (דניאל ד'), שאחרי שדניאל פתר לבוכנצאר את חלומו על העתיד לבוא עליו, פתח ב"ג הרשע ויבקר שדניאל שיתן לו עצה להנצל מאחריית המדה. ועל כך אמר לו דניאל (שם כ"ד), **לָהֵן מִלְכָּא מְלִכִי יִשְׁפַר עֲלֶיךָ (קרי: וַחֲטָאָךְ, כתיב): וחטיך בְּצַדְקָה פִּקֵּךְ וַיְנַתְּךָ בְּמִזְמַן עַל שֶׁן תִּתְּנָה אֲרַכְךָ לְשִׁלְחָךְ** (ופרשי: "לָהֵן מִלְכָּא, שאמר אתה מלך שנתת לעצתך מלכי. עזתי כמו איצנך באמלכתי. בפרט עלך. עצתי תיטב בעיניך לשמוע מילי: וחטאך בצדקה פרוך. וחסאתך בצדקה פרוך על צואתך. ועייתך במחן עיני. וענותיך פרוך בחינת עניים: את תהיה ארכא לשלותך. אולי תהא שהות לשלומך שלא תמהר הרעה לבא").

ומחמת עצה זו נענש שניאל, כדאיता בב"ב ד' א', "...והאמר רב יהודה אמר רב, ואיתמאר ר' יהושע בן לוי, מפני מה נענש דניאל,

מפני שהשיא עצה לבוכנצור, שנאמר, **לָהֵן מִלְכָּא מְלִכִי**..."^[א]. עוד איתא שם בגמ', "ודניאל מנלן דאיענש, אילמא משום דכתיב (אסתר ד' ה'), **וַתִּקְרָא אֶסְתֵר לַחֲתָן, ואמר רב, התך זה דניאל, הניחא למ"ד שחתכוהו מגדולתו, אלא למ"ד שכל דברי מלכותו נתחכין על פיו, מאי איכא למימר^[א], ושדויה לגובא דארייותא".** ומבואר שענישו של דניאל היה, לחד מ"ד שחתכוהו מגדולתו, ולאידך מ"ד, שדוקוהו לגוב האריות.

וכתב רש"י בדניאל (ד' כ"ד), "ומה ראה דניאל להשיא עצה טובה לבוכנצור. ראה ישראל עניים שפלי גולה מחזירין על הפתחים, והשיאו עצה לחננם. אמר לו [דניאל], עניים אלו שהגליתם רעביה הם, פרנסם. וכן עשה, פתח אוצרותיו והיה מפרנסם כל ר"ה חש"י".

וכטועו המלכים טעייתו – שהלך דניאל טעה בחשבון שבעים שנות גלות תבלי כפי שטעו המלכים.

שהמלכים טעו בחשבון שבעים שנות גלות בבל, כדאיता במגילה א' ב', שבלשצר טעה בחשבון שנות, וכשראה שלפי חשבונו עברו שבעים השנים ולא נגאלו ישראל, עמד ועשה סעודה גדולה והוציא את כלי בית המקדש ונשתמש בהם, ובאותו הלילה נענש, שהרגוהו עבדיו.

ואף אחורושו טעה בחשבון זה, כדאיता בגמ' שם, שדרשו את הפסוק (אסתר א' ב'), **בַּיָּמִים הָהֵם נִשְׁבְּת הַמֶּלֶךְ אַחְשֻׁרוּשׁ עַל פְּסָא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר בְּשׂוֹנֵן הַבִּירָה**, "אמר רבא, מאי חשבת. לאחר שנתיישבה דעתו. אמר, בלשצר חשב וטעה, מאי חשיבנא ולא טעינא... אמר [אחשורוש], איהו [בלשצר] מיטעא טעי, אנא חשיבנא ולא טעינא... כיון דחזי דמלו שבעין [לפי חשבונן] ולא איפרק, אמר, השתא ודאי תו לא מיפרקי, אפיק מאני דבי מ'קדשא ואשתמש בהו, בא שטן וריקד ביניהן והרג את ושת...". (שאחורוש אמר שלשצר טעה בחשבון, ואי חישב ולא יטעה, וכשעברו עוד שמונה שנים, ולאאו שבעים שנה לחשבונן, אמר אחשורוש, הנה עברו שבעים השנה ולא נגאלו ישראל, ודאי ששוב לא יגאלו, ועל כן לא חשב כבר מלהשתמש בכלי המקדש, אלא ציוה חשיארשו והתמשש בהם, ועוד באותו לילה נענש, שבא השטן וריקד ביניהם וגרם שוטיית תהרג).

ואף דניאל טעה בחשבון השנים, כדאיता שם בגמ', "אמר רבא, אף דניאל טעה בהאי חושבנא, כדאיता (דניאל ט' ב') בַּשְּׁנָת אחת למלכוֹ אֵינִי דְנִיָּאל בִּינִיתִי בְּסָפְרַיִם [מספר השנים אֲשֶׁר הָיִה דְבַר ה' אֵלַי וַיִּקְרָא הַנְּבִיא מֵמַלְאוֹת לַחֲבֵרָוֹת וַיְרוּשְׁלַם שְׁבַעִים שָׁנָה], מדקאמר בינתי ולשון פמירה חושבון - רש"י, מכלל דטעה". ובענין חשבון השנים, עיין בהערה^[א].

מחמת שהשבעתי שבועה – שמחמת השבועה שדניאל השביע את הציץ שהיה בפה הצלם, השתלשל כדלהלן.

שאחרי שנבוכדנצאר בנה צלם גדול וחייב את כולם להשתחוות לו, איתא בשו"ת ז' א' ט"ו), **ע"פ המפרשים, שניהם נבוכדנצאר לשכנע את דניאל שגם הוא ישתחוה לצלם. אמר לו נבוכדנצאר, בא אראך מה כחו של הפסל, ואתה ומעצמך תעבוד לו, מה עשה, אחרו רשע, נטל את הציץ של הכה"ן ונתתו לתוך פיו של הצלם, וכינס את כל בעלי הזימרה שיזמרו לפניו, והפסל התחיל לומר אנכי ה' אליהך.**

כיון שראה דניאל כן, ביקש רשות מנבוכדנצאר לעלות ולנסק את הפסל על פיו, ולשאלתו נבוכדנצאר מדוד דוקא על פיו, השיבו דניאל, לפי שהפה מטביע ומטעים לדבר. מיד נתן לו נבוכדנצאר רשות ודניאל עלה. כשעלה דניאל והגיע לציץ, השביע ז' א' ואמר לו, "בשר ודם אני ושלוחו של הקב"ה אני, אלא הזהר שלא יתחלל בך שם שמיים, וגזר אני עליך שתבא אחרי", בא דניאל לנשקו, והוציא בליעם מתוך פיו של הצלם.

השתלשלה לחמורים תהנה – שמחמת השבועה שדניאל השביע את הציץ שהיה בפה הצלם, השתלשלה לחמורים מתנה.

שאחרי שדניאל השביע את הציץ שהיה בפיו של הצלם לצאת ולבוא אחריו, ודניאל עשה כאילו שהוא מנשק את הצלם, והציץ יצא מפיו של הצלם לדניאל, לדלילי, עוד איתא בשו"ת ז' א' ט"ו), שבאשר ידי דניאל, שוב נאספו כל בעלי הזימרה וזימרו לפניו, אך הצלם לא השמיע כל קול, ולא היה עושה כלום, לבאותה שעה שלח ה' רוח והיאי הפילה את הצלם ושבירתו. ולאחר שראו אומות העולם ניסים וגבורות שעשה הקב"ה עם חניניה וחבריו, לקחו את גילוליהם^[א] ושברום, ועשו מהם זוגים ופגמונים וטלאים בחמוריהם ובלבליהם, והיו מקרקשים בהם ואומרים, ראו למה היינו עובדים.

נמצא, שמחמת השבועה שהשביע דניאל את הציץ, השתלשל לחמורים ולכלבים מתנה.

אֶל מִרְיָכְיִי, ומדוע לא שלחה אסתר גם בפעם הזו את דניאל שיאמר למדרכי את דבר תשובתה. ודרש, שבאשר ראה פניו שהוא מעביר דברים בין מרדכי ואסתר, הדל והרגו, ואי"כ נענש שמו.

ותני המהרש"א, שלעולם גמי ידן דחוקלת על התרגום, וסוברת שהתך כלל לא נהרג על ידי המן, והסיבה שאלו חזר להשיב, כי יאין משיביו על הקלקלה, כדאיता במגילה ט"ו א', עינייש.

16 חשבון השנים שהשביע בלשצאר הוא, שבעים שנה למלכות בבל, שהם מילה של מלכות שבוכנצאר, כ"ג של אויל מרודך, ושנים שלו, והעולים יחדיו לשבעים שנה.

ואחורושו חישוב את השנים, כ"ג כתוב בנבואה שביבאל יגאלו שמונה שבעים שנה למלכות בבל, אלא לבבל, והיינו גלותות בבל שהחלה אמרינה שנים אחר שבוכנצאר התחיל את מלכותו, ועל כן חסרים שמונה שנים, וכשתלפז שמונה השנים הללו, שהיו שנה אחת של בלשצר, המט של דריוש, ושנים שלו, הבין שאלוא שבעים שנה, ועל כן בשנת שלש שלמו עשה משה גדלו והוציא את כלי המקדש.

ומקשה גמני, שלבאורה אחורושו חישוב כנון את שבעים שנות הגלות. ותיראה גמני שהטענה שלו הייתה שיש למנות מחורבות ירושלים, שהיא אחת עשרה שנה מאחר הולד הללו, והיות וגם כנון שנים מקוטעות, שהיו ענים שמנו לפני מלכים, לכך יש להוסיף על כך עוד כמה שנים, עד שאכן הגיע העת שנגאלו ישראל ובנו את בית המקדש בזמן כורש בנו את אחשורוש.

17 ששנת דברי המדרש שהפעמונים והזוגים נעשו מעתי"ז הפרטיים של הגויים ולא מהפסל הגדול. ולפי"ז צריך ביאור מה השייכות לכל דברי המדרש על פסלו של נבוכדנצאר.

ואילו אפשר לומר, שלאחר שראו שאין כח אפילו בפסלו הגדול של נבוכדנצאר, אמונתם בעי"ז התערערה, ובאשר ראו את גדלותו של הקב"ה בניסים שעשה לחניגה וחביריו, אותה התערערות שהתחילה שבכירתו של הצלם הגדול הוועלה, ושראו את כל פסיליהם.

אזכור אג בני המשפחה לייחוד הפנה עמ פנה!

היממה, הוא בלימוד התורה ועמלה, להספיק ללמוד עוד משנה ועוד פרק, עוד דף גמרא ועוד מסכת. דבר פשוט הוא שדרגתם גדולה ובלמודם זה הם שותפים לקיום העולם, וכדברי מרן החוזה"א זצוק"ל, שטעות התאזרחה בליבות בני אדם, שרק צעירים יכולים להשקיע את עצמם בתורה ועמלה ולגדול, ואילו מהמבוגרים מתייאשים, אבל האמת היא, שכל זמן שהנר דולק, כל עוד הנשמה באפו, אדם יכול להשתנות ולקבל עליו עול תורה ועמלה, ולעסוק בתורה בכל עת, ולזכות לחיי עולם הבא.

בכל הדורות זכו קהילות רבות, שבקרבם ישבו תלמידי חכמים מובהקים, שפיהם לא מפסיק מללמוד בכל עת ושעה, ועד זקנה ושיבה ישבו בבית המדרש ועמלו בתורה, והיוו את 'המזוזה' השומרת על הקהילה כולה. ולא רק בקהילות הגדולות זכו לזה, אלא גם היו כפרים ועיירות קטנות שזכו שבין כותלי בית המדרש המקומי הקטן, ישב ספר תורה חי, ועמל בתורה בכל עת ושעה.

בשנים הסמוכות לתקופת המלחמה העולמית האחרונה, פרחו ברחבי פולין 'רשת ישיבות נובה־דוק'. שבעים וחמש ישיבות כאלו הוקמו, כמעט בכל עיר ועיירה ידועה, כאשר לצורך הקמת הישיבה נשלחו שני בחורים מבוגרים, מופלגים בתורה ועמלה, האחד נשא בתואר 'ראש הישיבה' והשני בתואר 'המשגיח', ושניהם יחדיו לקטו ואספו נערי ישראל מהעיירה ומעיירות סמוכות, שנפשם חשקה בתורה ועמלה, והקימו בבית המדרש 'ישיבה' בה ישבו הנערים ועמלו בתורה בכל הכוחות, כאשר נשים צדקניות דואגות עבורם למעט לחם יבש, וכך ישבו ועמלו בתורה הקדושה, ומישיבות אלו שמחו וגדלו עולם שהאירו בתורתם את כל העולם כולו.

אחת מהישיבות הללו שהוקמו, היתה בעיירה 'בִּיאָלִיסְטוֹק', אליה נשלחו שני בחורים, והחלו להקים במקום ישיבה, כאשר כמנהגם החלו לאסוף נערים שיבואו ללמוד בישיבה. אחד מהבחורים הרחיק נדוד עד לעיירה 'הוֹרְנֹסְטְ'יִפְּל', בה עורר את הנערים לבוא ללמוד בישיבה שהקימו. אותו בחור חיפש ומצא בעיירה זו בחור יתום מאב, בשם 'עקב ישראל', שהביע את רצונו ללמוד תורה. אמו האלמנה חששה לשלמו ושאלה ובררה אודות הישיבה שהקימו. שאלה אחת שאלה, האם יש שם מספיק לחם לשובע. הבחור השיב לה, לחם יבש?! יש שם בישיבה 'חבית מלאה חמאה', וכל בחור ניגש ומורח בלי הגבלה! אם כך, אמרה האם האלמנה, שיש שם את 'פסגת ההשגות' שניתן לחשוב עבור בחור ישיבה, 'לחם בחמאה', שילך ללמוד תורה.

מספר הגאון רבי יענקלה גלינסקי שליט"א, שכשהוא הגיע לישיבה בביאליסטוק, כמה שנים אחרי אותו בחור יתום, חבית החמאה כבר לא היתה שם, ויש לו יסוד לחשוב שגם אז היא לא היתה, אבל זו היתה 'פסגת ההשגות' בימים ההם, שבעבורם הסכימה האמא האלמנה לשלוח את בנה לישיבה, ובזכות זה נחלה ממנו רוב נחת בזה ובבא.

אותו בחור יתום שהלך לישיבה ללמוד תורה, עמל ויגע בתורה בכל כוחו בכל עת ושעה, והתורה גידלה אותו, עד שיצא שמעו בכל העולם, והכינוי שכינהו בישיבה על שם עיירתו, 'הֶסְטִיפְּלֶר', דבק בו בכל ימיו.

באותו בית המדרש בעיירה, בו ישבו בני הישיבות ועמלו בתורה, ישב בו יהודי קשיש מאוד, שכבר מזמן עבר את שנות התשעים, וממש פיו לא פסק מגירסה בכל עת ושעה. בחורי הישיבה שהיו מתבוננים בו לפרקים, היו רואים בו סימל לאהבה

ורצונותיו. אך בהגיע ימי הזקנה, לפתע גם בחוץ קשה להתקרב אליו, כל פנימיותו הבהמית נשפכת בראש חצות, כאשר הוא קצר רוח ועצבני, מושכות הרסן של פיו השתחררו, ואינו מתבייש לרוץ ולריב אחר תאוותיו ורצונותיו, והמעלה הגדולה בכך היא, שבתקופה זו כולם רואים מיהו העומד לפניהם, מהם מחשבותיו ותאוותיו, ומה מעסיק אותו כל היום.

לעומתם, להבדיל אלף אלפי הבדלות, זקני תלמידי חכמים, שחז"ל העידו עליהם, שכל זמן שמזקיניו, דעתם מתיישבת עליהם ומוסיפים חכמה, וכפי שכל יהודי שומר תורה ומצוות יודע ומכיר, שמעולם לא שמע על ישיבה שביקשו שהצעירים ימלאו את מקום הזקנים, בית כנסת שרצו להחליף את הרב המבוגר בצעיר יותר, אלא אדרבה, כל ישיבה ומקום תורה, קהילה ובית כנסת, רואים לשבח ולתהילה אם העומד בראשה מבוגר יותר, זקנותם וקשישותם של התלמידי חכמים היא מעלתם הגדולה, וככל שמזקיניו יותר ויותר נוהרים אחריהם, לשמוע את דבריהם ולקבל את ברכותיהם, ולקחת מהם עצה ותושיה בכל ספק ושאלה, וללכת בנתיבותיהם ובדרכם אשר סללו בעמלם הרב בתורה הקדושה במשך שנות חייהם הארוכים.

דבר מבהיל לכל מי שמתבונן, הוא מצבם של רבים מזקני התלמידי חכמים וגדולי ישראל שליט"א, הנמצאים במרומי שנות התשעים, ומתפקדים יותר טוב מאשר אנשים צעירים בשנות השלושים. אנשים קשישים בגילאים אלו, גם אלו השומרים תורה ומצוות, אלא שלא אחזו כל ימיהם בעץ החיים, בתורה ועמלה, בדרך כלל ישנים שעות רבות, ובקושי נשרכים לבית הכנסת לתפילות ומעט שיעורי תורה, ואת רוב זמנם האחר מעבירים בבהיה חסרת טעם, סופרים את האוטובוסים העוברים ברחובותיהם, וממתנינים למעט תשומת לב מאחד העוברים והשבים, שישראל בשלומם ויתעניין בבריאותם, וכל כמה ימים יש להם תעסוקה נוספת, בביקורם ב'קופת חולים' אצל רופא זה או אחר, וכך עוברים הימים ונוקפים השנים האחרונות שעוד נשאר להם לחיות בעולם.

לעומתם, אותם זקני התלמידי חכמים וגדולי ישראל, שה' יאריך ימיהם ושנותיהם בבריאות איתנה, קמים כל בוקר בהשכמה, עמלים בתורה לפני התפילה ואחריה, בקושי אוכלים כדי קיום נפשם, שוב חוזרים לעמל התורה ברוב שעות היממה, זוכים לחדש חידושים לאמיתתה של תורה, ופעמים רבות אף זוכים לאומרם בציבור, בשיעורים הרבים שמוסרים תמידים כסדרן, ובכל הזמן הזה גומלים חסד עם כל העולם כולו, שמחזיקים אותו בעמלם הרב בתורה הקדושה, ומונעים מכלל ישראל כל מיני צרה וצוקה נגע ומחלה, וביני לבנינו, מוצאים זמן מסוים בו עוסקים בגמילות חסדים בגופו, בשמיעת צרותיהם של ישראל, ובהשתתפות בצערים, ובתפילה עליהם מעומק ליבם, וכן בנתינת עצה ותושיה לכל מבקש, ובעיקר בהדרכתם של הרבים והיחידים לילך בדרך ה' ולגדול בעמלה של תורה, ולהמשיך לגדל את הילדים לתורה ולחופה ולמעשים טובים.

גם אותם ה'בעלי בתים' שהשתיתו את בתיהם על אדני התורה והיראה, ובמשך שנותיהם הצעירות הקפידו לקבוע עתים לתורה, ולנצל את זמנם לתורה ועמלה, בכל עת וזמן שהיה להם. כאשר זכו והגיעו הימים בהם 'יצאו לפנסיה', שכבר יכלו להתפרנס בלא לילך לעבודה, שמחתם היתה רבה, שכעת הם יכולים לישיב בבית ה', לעמול בתורה בכל שעות היום, גם לעת זקנותם, כשמגיעים לגבורות ולתשועות, עיקר מגמתם ועיסוקם בכל

'העולם' שייך לצעירים, קלישאה זו נהגו הצעירים הגויים להשמיע בכל עת בה רצו ליטול מהמבוגרים את הכח והשלטון, וכפי שעשו לדור העבר, שבזילזול משווע על כל בעמלם ויגיעם במשך השנים, שלחום ככלי שאין בהם חפץ, כך החכימו את הדור שאחריהם, את הצעירים יותר, מה המעשה שעליהם לעשות כשהם ירצו לתפוס במושכות השלטון וברסן הכח והשררה, וכך גם עשו להם, וביתר אכזריות ובמחשבה להשחית ולהשפיל, זרקו אותם בצידי הדרך, מראים להם את המסלול הקצר אל עבר מושב הזקנים או בית הקברות.

בתקופת המאבק בה הצעירים תפסו את הגה הכח והשלטון מידי המבוגרים, שכחו הצעירים ש'מחלת הזקנה' ממתניה להם במקומה, וכל יום שעובר וחולף מחייהם, מקרבת אותם יותר ויותר לימי הזקנה, בהם יושלכו בזיון מר ונוקב, אך בשעה זו של צעירות, המח לא נתן למחשבות אלו להפריע לו בכיבוש ובנצחון בתפיסת השררה מידי הדור העבר, שעבר עליו כבר הכלח.

מהלך זה, שבו המבוגרים נהפכים למטרד, ומבקשים בכל עת להתפטר מהם, אינו רק בעיני שלטון ושררה. ברבים ממדינות העולם, גם בעבודות רבות מעדיפים להתפטר מהעובדים המבוגרים, ולהחליפם בעובדים חדשים צעירים, מפאת המחשבה שהצעירים במרצם הרב יפתחו את המקום ויהפכוהו לטוב יותר ולמעולה עוד יותר, אלא שמנהלי העבודה שוכחים פעמים רבות, שהעובדים המבוגרים הם אלו המסורים יותר למקום עבודתם, רגשי הכרת הטוב על המקום שפרנסם קיימים אצלם יותר מאשר אצל הצעירים, אשר בכל עת שימצאו מקום בו יקבלו תגמול טוב יותר, או תוספת אחרת, מיד יעזבו את מקום עבודתם ויעברו למקום אחר במקרה הטוב, ובמקרה הגרוע, יעברו לעבוד אצל המתחרים, ויעבירו עמם יחד את סודות המקום בו עבדו עד היום, דבר שכמעט אינו מצוי אצל עובדים מבוגרים.

לצעירינו, גם בארץ הקודש, אצל אילו שעדיין אינם שומרי תורה ומצוות, קיימת תופעה זו, ובמלא כיעורה, אלא שבשונה מאומות העולם, סתם גוי זקן, יש לו נסיון חיים וחכמה מסוימת שעליה נאמר 'חכמה בגויים תאמין', ועל כן ישנה טפשות רבה במחשבה הרדודה שהצעירים טובים יותר, כי גם אם הם ניחנו בשכל ישר יחסית, אבל בכל זאת את הנסיון הם רוכשים תוך כדי טעויות רבות, שחלקם כלל לא ניתן לתקן ולהשיב, ואילו הזקנים, שכבר הספיקו לעשות טעויות וללמוד מהם, הם הרבה יותר טובים ומוצלחים. אך לגבי אותם אלו שעדיין אינם שומרי תורה ומצוות, האמת היא, שיש קצת יותר מקורטוב אמת בטענה שהצעירים יותר טובים ומוצלחים, כי דעתם עדיין לא הטמטמה לחלוטין, וכפי שאמרנו חז"ל, שאם חלילה יהודי אוכל מאכלות אסורות, הם מטמטמות אותו, וככל שעוברים הימים ונוקפים השנים, והוא מרבה באכילת מאכלות אסורות, יחד עם העבירות שעובר, הוא מרבה טמטום והבל, וזאת מלבד דברי חז"ל הנוספים אודות זקני עמי הארץ, שכל כמה שמזקינים יותר, דעתם מיטרפת עליהם עוד יותר ועוד יותר.

מעלה אחת גדולה יש לזקנה, גם אצל אותם זקני עמי הארץ, שפעמים רבות אין כבר לזקן כח להסתיר את רצונותיו ותאוותיו. במשך שנות חייו הצעירים, כשרצה שיחשבו עליו שהוא 'מורם מעם', אדם נכבד, בביתו התנהג אמנם כבהמה גמורה, אך בחוץ, תמיד הסתיר את מידותיו הרעות והמגונות, התרגל לדבר נכבדות וללכת מעדנות, וכולו אומר כבוד והדר של אדם חשוב ומאופק, האוחז ברסן פיו, ולא נותן דרוו לתאוותיו

תורה במלא עוזה ותקפתה. כה היה שקוע בתלמוד, שגם את סעודתו הדלה שהיה אוכל, אכל בבית המדרש תוך כדי עינוו בספר. לימודו היה בכל עת ושעה, הוא היה לומד ולומד, לומד ולומד, עד שחטפתו שינה, וראשו צנח על הגמרא, ושוב כעבור זמן מה היה מתעורר, ומיד היה אומד בדעתו כמה זמן יש, אם יש לך שנת הסוס, היה קם ונטל ידיו כדון ושב לתלמודו, ואם פחות משיעור זה, היה מיד שב לתלמודו וממשיך לעמול בתורה הקדושה, עד ששוב היה נופל בעייפותו וחוטפתו שינה, ולאחר שהיה מקיץ ממנה, ואמד בדעתו ששינה טרופה זו הספיקה לו ללילה זה, היה נוטל ידיו, ומברך ברכת התורה בתחנונים רבים ובהתרגשות גדולה, בבקשת רחמים שה' יערב את דברי התורה בפיו ובפיות עמו ישראל, והוא וצאצאיו וצאצאי עמו ישראל יזכו להיות יודעי שמו יתברך ולומדי התורה הקדושה לשמה, ובנתינת שבח והודיה להקב"ה, שבחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו, ומיד היה חוזר לתלמודו בהתמדה עצומה, שמלבד לתפילות לא הפסיק מתלמודו כלל.

מנהגו של אותו תלמיד חכם קשיש היה, שבמוצאי שבת, מיד לאחר 'הבדלה', היה בא לבית המדרש, ויושב ועמל בתורה ברציפות כל ששת ימי המעשה, עד יום שישי סמוך לכניסת השבת, שנכדיו היו באים לקחתו לבית אחד מבניו שהיה בעיירה.

המראה המיוחד של אותו קשיש יושב ועמל בתורה, כשדמותו הכפופה רכונה על הגמרא הגדולה, בה הביט בריכוז רב מתוך 'זכוכית מגדלת', ועמל בתורה ב'פרישקייט' מיוחדת, ובנעימת קולו הצרודה המתענגת עונג רב עד אין קץ מהלימוד. מראה זה לא נשכח גם לאחר עשרות רבות של שנים.

באחד הפעמים, כשקם ממקומו אל דלי הנטילה בירכתי בית המדרש, כדי לטול ידיים לפת שחרית', התלווה אליו אחד הבחורים ואזר עוז ותעצומות, ושאלו: ילמדנו רבינו, מהיכן זוכים לכזה 'גישמאק', לכזו מתיקות בתורה הקדושה. האם זו תכונה מולדת או נרכשת, ואם נרכשת, כיצד ניתן לרוכשה?

אותו קשיש שמע את השאלה, נטל את ידיו, בירך 'על נטילת ידיים' בכוונה, ניגב את ידיו ופסע למקומו, בירך 'המוציא' בשבח והודיה לה' הנותן לו לחם לאכול, ואכל 'כזית'. כשסיים לבלוע את הכזית, הרים את עיניו הטהורות אל הבחור השואל ואמר לו: אם שאלת, אענה לך, אך קרא נא לכל הבחורים, כדאי שגם הם ישמעו!

באותה עת היו בבית המדרש כעשרים בחורים, וכולם התאספו סביבו, היטו אוזן לשמיעת דבריו, אשר מהם יוכלו ללמוד את הדרך אשר ילכו בה להגיע לדרגות גבוהות כאלו של מתיקות התורה ולימוד בגישמאק רב עד מאוד.

פתח הקשיש וסיפר - היה זה לפני כשבעים שנה, בתקופת שנות תר"כ, זכיתי ולמדתי בישיבת 'וולוז'ין' בעת פריחתה הגדולה, בהנהגת שני ראשי הישיבה, 'הנצי"ב' מוולוז'ין ו'הבית הלוי' מבריסק זצ"ל. הייתי בחור כשרוני, אבל חשק רב ללמוד לא היה לי. סברותי חביבות היו על הבית הלוי, ועוררני בחביבות על ההתמדה הלוקה בחסר, אך אני נהנהתי מהבטלה.

כל זמן ש'חלמתי' לעצמי, העלים הבית הלוי עין, הוא קיוה שמתיקות הלימוד תמשוך אותי להגביר את שקידתי, ולנצל את זמני לתורה ועמלה. אך יום אחד ראני משוחח עם שני בחורים ומפריעם מלמודם, ולזה הוא כבר לא יכל לתת, על כך הוא לא יכל לעבור בשתיקה.

פנה אלי הבית הלוי בקול נוקב ואמר: "וועלוואלע וועלוואלע, היודע אתה שחז"ל הקדושים אמרו (תדב"ר י"ח), שאפילו יחיד היושב ועוסק בתורה, הקב"ה יושב ושונה כנגדו! ואם פוסק הוא מלמודו, הקב"ה מפסיק כביכול בגללו!?"

וועלוואלע וועלוואלע, היודע אתה מה שאמרו בפרקי אבות (פ"ג מ"ב), ששנים היושבים ועוסקים בתורה, שכינה שרויה ביניהם, והקב"ה מאזין וכותב דבריהם! -

וועלוואלע - זעק בנהמת ליבו - האם אתה מעונין לסלק את השכינה מוולוז'ין!?"

דבריו היוצאים מן הלב של הבית הלוי, ממשיך אותו קשיש ומספר, פלחו את ליבי. לא! בכך איני מעונין, אני לא רוצה לגרום חלילה צער לשכינה, אני לא רוצה חלילה לגרש את השכינה מכאן! לא ידעתי עד היכן הדברים מגיעים. אוי וויי! כמה צער גרמתי לשכינה! כמה פעמים סילקתי!?"

החליתי לנקוט ב'תשובת המשקל', אני אשרה את השכינה בולוז'ין!

ומה אומר לכם, סיים הקשיש את דבריו, בתחילה זה היה קשה, קשה מאוד, ככל ההתחלות הקשות. אך כשהמשכתי בהתמדותי, בנחישות ובנחרצות, הורעפה עלי ממרום כזו מתיקות התורה, עד שאיני מסוגל כלל לעזוב את הגמרא הקדושה. מעיד אני בנאמנות, כי היא מתוקה לי מדבש ונופת צופים!

הקשיש סיים את דבריו וחזר לתלמודו, ואנו בחורי הישיבה למדנו ממנו דבר גדול, שהתמדה אינה 'תכונה מולדת', היא 'תכונה נרכשת', הנרכשת בהתמדה ועוד התמדה ועוד התמדה, עד שבסופו של דבר זוכים להרגיש את מתיקות התורה, ולא יכולים לחיות בלי לימוד התורה ועמלה.

כפי שלימדונו רבותינו, הדרך להרגיש גישמאק רב בתורה, תלוי גם באופן וצורת הלימוד. לא ריבך להשאר מחובר לכל עניני העולם הזה, ולנסות למצוא את הגישמאק בתורה ועמלה. זה פשוט לא הולך יחדיו! אדם הלומד גמרא כ'קורא

בתורה', שלא יתפלא מדוע אינו נהנה מהלימוד, אינו מרגיש מספיק את ההנאה הרוחנית, ויכול אף להרדם באמצע, כי לימוד התורה אינה כקריאה בעלמא! יש ללמוד עם כל ה'ברען', ללמוד את דברי התורה הקדושה בקול ובנעימה, כמו שאמרו חז"ל (מגילה ל"ב א'), "כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה, עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ' כ"ה), וגם אני נתתי להם חֲקִים לֹא טוֹבִים...", וכל קושייתו של אביי בסוגיא, היא רק למי שלא יודע 'לבסומי קלא', וזה גם כלול בבעיטה שבעטה ברוריה אשת רבי מאיר לאותו תלמיד שלמד בלחשה (עירובין נ"ג ב'), ואמרה לו, ודורשים את הפסוק (ש"ב כ"ג ה'), "גְרוּכָה בְּפֶל שְׂמֶרְךָ", "אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך, משתמרת, ואם לאו, אינה משתמרת". את התורה צריך ללמוד ב'כל עצמנו תאמרנה', ובאופן זה אדם מתפעל מהתורה ומתקשר אליה, והוא בא לידי הנאה מרובה מהלימוד, ועל ידי זה יש לו סיפוק ושמחה מלימוד התורה, וזה מה שיתן לו את הכח להרבות בלימודה בכל עת ובהתמדה עד בלי די.

בהגיע יום שישי, ערש"ק פרשת 'אחרי מות קדשים', ישב אותו תלמיד חכם קשיש ולמד את הפרשה 'שנים מקרא ואחד תרגום עם פרש"י', וכשסיים את הלימוד, זלגו עיניו דמעות רבות. סיפר אחד הבחורים, ניגשתי אליו ושאלתי אם חלילה אירע דבר מה, והשיבני, שכעת הוא נזכר שוב במה שעבר עליו באותם ימי בטלה בצעירותו, ועליהם הוא בוכה בבכי תמרורים, היאך הוא יוכל לתקן את אשר קלקל ועוות.

הבחור הצעיר ניסה ליישב את דעתו, בהזכירו לו את כל עמלו הרב מאותם הימים ועד היום, שבודאי שבלמודו זה במשך כשבעים שנה ויותר, הוא כבר כיפר ותיקן את אשר עיוות וקלקל, וכפי שאמר בעצמו, שכנגד מה שכביכול סילק את השכינה מוולוז'ין, הוא חיזק והשרה את השכינה בולוז'ין.

השיבו אותו תלמיד חכם קשיש, עיקר צערי ויגוני הרב הוא על מה שהפרעתי לאחרים ובטלתיים מתלמודם, ועל כך אני חושש ומפחד, אנה אני בא! ובמיוחד נתעוררתי לחשוש ולפחד מך, כעת שלמדתי את פרשתינו עפרש"י.

דבריו האחרונים של התלמיד חכם הקשיש אודות החשש והפחד הנורא מלהפריע ולבטל את האחרים מלעסוק בתורה, נכנסו עמוק בליבות הבחורים, ועוררו אותם לעסוק בתורה ביתר שאת וביתר עוז, וגם בזמני קושי וירידה, השתדלו והקפידו עד מאוד שלא להכשיל חלילה אחרים בביטול תורה או בדבר אחר, ורובם ככולם זכו ברבות הימים, שצמחו וגדלו לתלמידי חכמים מופלגים בתורה ועמלה, והעמידו תלמידים הרבה.

מבוסס על ע"פ 'הגדה' על מגילת אסתר והגרש"פ, מאוצרותיו של הגר"י גלנסקי שליט"א, שנכתבו על ידי הרב ש. מ. וולך שליט"א

מנין בפרשתינו עפרש"י התעורר התלמיד חכם הקשיש לפחדו וחששו הרב, שבעקבותיו בא לידי בכי תמרורים ?

תשובה ל"סיפור ושאלה בציוד" מגילון פרשת ויקרא
בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י ניתן למצוא אסמכתא גדולה לסיודו של ראש הישיבה זצוק"ל, אודות מיתת הצדיקים, שגם אם הם נפטרו בגיל מופלג עד מאוד, בכל זאת, אין זו חמת זקנה או חולי, כי זקנה וחולי אינם סיבה למוות, ובמיוחד לא לאנשים קדושים וטוהרים, אלא עונותיו ועוון חורו גורמו כן, שאין כל מניעה מלפניו ית' ש שנים רבות, ועל כל כשתלילה נפטר צדיק, עלינו לשוב בתשובה שלימה לפניו, ולבקש רחמים על חבתי הדור האחרים, שה' יחוס וירחם עלינו וישאיר לנו את כל אותם אדרי התורה, אדרי הלבונו ומעתיקי השמועה, המנינים על הדור והעולם כולו. ניתן למצוא אסמכתא לסיודו של ראש הישיבה זצוק"ל, אודות מיתת הצדיקים, שהוא רק בעיון הדור, וזאת מדברי רש"י ז"ל, שה"פ, "אם תפוש חקטא לאשמת העם הקרובי על חטאתו אשר חטא פר בן בקר תמים לה' לחטאת", וביאר רש"י, "אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם. מדרשו... ומפוטו לפי אגדה, כשכתן גדול חוטא, אשמת העם הוא זה, שהן תלוין בו לכפר עליהם ולהתחיל בעדם, ונעשה מקולקל". מביאר בדברי רש"י, שחטאו של הכה"ג שהוא זה שישאל תלמידי בו, אשמת העם הוא, שמה שקורה למי שתלויים בתפילותיו, אשמת העם הוא, ומכאן אסמכתא גדולה לסיודו של ראש הישיבה זצוק"ל, שאם חלילה אירע דבר לגדולי ישראל שכולנו סמוכים על זכויותיהם ותפילותיהם, ובמיוחד אם נסתלקו מהעולם, אשמת העם היא, ועלינו לשוב בתשובה שלימה לפניו, ולבקש רחמים על שארית פליטת סופריהם, שה' יחוס עלינו וישאיר לנו פליטה את כל אותם צדיקים שאנו זוכים לאורם, עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו א"כ"ר.

שמות הנוכח לפרשת ויקרא - ויקרא
התרגום 'הבה' ו'יחוס' אג - ירושלים - בן יחזקאל ויבניו עתה"ס, ד"כ.
כתן ג - קריית ספר - אור שמח חודש עתה"ס.
ואם יש - לודן - אור שמח חודש עתה"ס.
כתן מ - מודיעין עילית - אור שמח חודש עתה"ס.
השני ג - ירמיה - הגדה של פסח ומתוק האור.
מ"ל מ - בני ברק - הגדה של פסח ומתוק האור.
אומן שח - מודיעין עילית - הגדה של פסח ומתוק האור.
גדלוביץ ש - בני ברק - המאמר המבואר עתה"ס.
רוזנבלום י - מודיעין עילית - המאמר המבואר עתה"ס.
טיקוצקי ג - ירושלים - הגדה ארץ הגר.
יחזקאל אג - מודיעין עילית - הגדה ארץ הגר.
הודעה נשלחה/תשלח לזכרים. (במהלך החודש הקרוב)

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון, עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08) [מחור': בקידומת 8 + 972] (24 שעות) [אם למייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד]

הפרסים לשבוע זה: "סט ספרי מוסר", ג"כ.
עוד ארבעה זוכים מסיפים: כל אחד בספר "מסורת החינוך במשנתו של מרן הגר"מ שך זצ"ל".
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בציוד": שני זוכים, כל אחד ב"פרס החינוך".

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, ותרחומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל.
© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידו" ולרבנים הכותבים - מודיעין עילית - ארץ ישראל